

גאוגרפיה ופיתוח הסביבה הפיתוח והתכנון המרחבי

2 יחידות לימוד
השלמה ל-5 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שבע שאלות, ומהן עליך לענות על ארבע בלבד.
לכל שאלה – 25 נקודות; סה"כ – 100 נקודות.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אטלס משנת 1993 ואילך:
— אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה
(ללא המילון למונחי הגיאוגרפיה)
— אטלס כרטא – פיזי, מדיני, חברתי, כלכלי
— אטלס כרטא אוניברסלי
- ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך היעזר בסרטוטים, בחתכים ובגרפים, לפי הצורך.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת הפיתוח והתכנון המרחבי

בשאלון זה שבע שאלות, ומהן עליך לענות על ארבע שאלות בלבד (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. אי-שוויון מרחבי בתוך מדינות

- א.** במדינות שבהן תהליכי הפיתוח מהירים ונרחבים במיוחד, גדלים הפערים בין אזורי הגלעין לאזורי השוליים. תאר והסבר את הגורם העיקרי לכך. (6 נקודות)
- ב.** עיין באטלס ובמפה הסכמטית של ברזיל בעמוד 6 בשאלון זה. הערים סאו פאולו ומנוס הן שתי ערים גדולות בברזיל. קבע איזו עיר נמצאת באזור גלעין של המדינה ואיזו עיר נמצאת באזור שוליים שלה. הסבר שני גורמים למיקום אזור גלעין זה בברזיל, ושני גורמים למיקום אזור שוליים זה בברזיל (סה"כ – ארבעה גורמים). (12 נקודות)
- ג.** תאר שתי דרכים שבאמצעותן אפשר לפתח אזורי שוליים במדינות. (7 נקודות)

2. הזדקנות אוכלוסייה

- בדוח של האו"ם משנת 2009 מזהירים מפני גידול בשיעור האוכלוסייה המזדקנת בחלק ממדינות העולם.
- א.** ציין לאיזו קבוצת מדינות משתייכות רוב המדינות שאליהן מתייחס הדוח, והסבר שתי סיבות לתהליך זה. (9 נקודות)
- ב.** תאר שני קשיים הצפויים לחברה ולכלכלה במדינות שאליהן מתייחס הדוח, בעקבות הגידול בשיעור האוכלוסייה המזדקנת בהן. (7 נקודות)
- ג.** הצע דרך אחת להתמודדות עם הקשיים שתיארת בסעיף ב, והסבר יתרון אחד וחסרון אחד של הדרך שהצעת. (9 נקודות)

3. שימושי קרקע

עיין בתמונות שבנספח וענה על הסעיפים א-ג.

א. ציין מהו שימוש הקרקע **העיקרי** בכל אחת מן התמונות 1-4. (4 נקודות)

ב. בחר בשלושה משימושי הקרקע הנראים בתמונות.

בכל שימוש קרקע שבחרת ציין את מיקומו ביחס למרכז העיר, והסבר את קביעתך.

(9 נקודות)

ג. יש הטוענים שהפרדה המרחבית של שימושי הקרקע בעיר פוגעת במרקם העירוני.

הסבר שני נימוקים התומכים בטענה זו. (12 נקודות)

4. תהליכי פיתוח מקיימים

קרא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג.

תהליכי הפיתוח המואצים בעידן המודרני הביאו לצמיחה כלכלית גדולה ולעלייה ברמת החיים, אולם לעתים הם גרמו פגיעה קשה במערכות אקולוגיות. נוסף על כך, בשל היקפם הגדול תהליכי הפיתוח גורמים לדלדול המשאבים הטבעיים של כדור הארץ. מטרתו העיקרית של פיתוח בר-קיימא היא לאפשר גם לדורות הבאים ליהנות מן הסביבה, על ידי הקטנת טביעת הרגל האקולוגית של האדם ומניעה של היווצרות מפגעים בלתי הפיכים.

א. הסבר שניים מן המושגים המסומנים בקו בקטע, והבא דוגמה לכל מושג.

(8 נקודות)

ב. הסבר כיצד יכול פיתוח בר-קיימא להקטין את טביעת הרגל האקולוגית. (9 נקודות)

ג. האם לדעתך יש לשתף את התושבים בתכנון המרחב שהם גרים בו?

הצג שני נימוקים לביסוס עמדתך. (8 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

5. כלכלה גלובלית

חברה רב-לאומית מעוניינת להקים מפעל לייצור בגדים באחת מן המדינות
הפחות מפותחות בעולם.

לרשות החברה עומדים נתונים על מדדים אלה של המדינה:

- רמת הפיתוח של התחבורה הימית (נמלים) והיבשתית במדינה
  - שיעור המדענים ומהנדסי הפיתוח באוכלוסיית המדינה
  - צריכת האנרגיה לנפש לשנה
  - מידת ההתאמה של התנאים האקלימיים במדינה לגידול כותנה
  - היקף תעשיית הפלדה במדינה
  - שכר העבודה הממוצע של עובדי הייצור במדינה
- א.** בחר מן הרשימה שלושה מדדים שיש להם חשיבות גבוהה בשיקולי החברה אם להקים מפעל לייצור בגדים במדינה.
- הסבר מדוע כל אחד מן המדדים שבחרת חשוב עבור החברה. (12 נקודות)
- ב.** בחר מדד אחד שחשיבותו בשיקולים אלה נמוכה, והסבר מדוע חשיבותו נמוכה. (5 נקודות)
- ג.** תאר השפעה חיובית אחת והשפעה שלילית אחת של הקמת המפעל על המדינה שבה הוא יוקם. (8 נקודות)

6. אנרגיה וסביבה

- א.** יפן מפיקה כ- 28% מהחשמל שלה מאנרגיה גרעינית, ואילו הממוצע העולמי של הפקת חשמל בדרך זו הוא כ- 9%.
- היעזר באטלס והסבר שני גורמים לכך שיפן מפיקה חלק כה גדול מהחשמל שלה מאנרגיה גרעינית. (8 נקודות)
- ב.** תאר שני חסרונות להפקת חשמל מאנרגיה גרעינית, וציין דרך אחת להתמודדות עם אחד החסרונות. (9 נקודות)
- ג.** בעקבות האסון שהתרחש במרס 2011 בתחנת כוח גרעינית ביפן, גברה בעולם ההתעניינות בהגדלת השימוש באנרגיה מתחדשת.
- ציין שלושה מקורות אנרגיה מתחדשים.
- בחר באחד מן המקורות שציינת, והסבר יתרון אחד וחסרון אחד בשימוש בו. (8 נקודות)

7. תיירות

לפניך טבלה ובה נתונים על התיירות בשתי קבוצות של מדינות באפריקה. עיין בטבלה ובאטלס, וענה על הסעיפים א-ג.

מספר תיירים והכנסות מתיירות בארבע מדינות באפריקה

(בשנת 2009)

הקבוצה	המדינה	מספר התיירים (באלפים)	ההכנסה מתיירות (במיליוני דולרים)
קבוצה א'	מרוקו	8,341	6,556
	תוניסיה	6,901	2,773
קבוצה ב'	ניגריה	1,313	602
	גאנה	803	968

(מתוך האתר: www.unto.org)

- א. מספר התיירים וההכנסה מתיירות במדינות בקבוצה א' גדולים ממספר התיירים וההכנסה מתיירות במדינות בקבוצה ב'. הסבר שני גורמים אפשריים לכך. (8 נקודות)
- ב. תאר שתי דרכים שבאמצעותן התיירות יכולה להיות "זרז פיתוח" של מדינה. (8 נקודות)
- ג. תאר שתי השפעות שליליות של התיירות על מדינות היעד, והצע דרך אחת להתמודד עם השפעות אלה. (9 נקודות)

מפה סכמטית של ברזיל

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח: תמונות לשאלה 3 الملحق: صور للسؤال ٣

Photo by: Gunsin

תמונה 2 / الصورة ٢

Photo by: Paju

תמונה 1 / الصورة ١

Photo by: Kanell5

תמונה 4 / الصورة ٤

Photo by: Cyron Ray Macey

תמונה 3 / الصورة ٣